

ERKEK TAKIM ELBİSELERİNİN STİL VE FORM AÇISINDAN KRONOLOJİK ANALİZİ

Fatma KOÇ
Cansu ÖZGÖREN SOLAK

Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, f.koc(at)hbv.edu.tr , ORCID:0000-0002-3267-5366
Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, cansu.ozgoren(at)hbv.edu.tr, ORCID:0000-0002-1770-7489

Koç, Fatma ve Cansu Solak Özgören. “Erkek Takım Elbiselerinin Stil ve Form Açısından Kronolojik Analizi”, idil, 61 (2019 Eylül): s. 1111-1122. doi: 10.7816/idil-08-61-05

Özet

Moda tarihi, toplumların yaşadığı coğrafya, sahip olduğu kültür, yaşanan sosyal, politik ve ekonomik olayların insanların giyim tarzlarını etkilemesi ile birlikte şekillenmiştir. Tarihi süreç içerisinde kadın giyim özelliklerinin erkek giyimine göre daha ön planda, daha baskın ve daha hızlı bir değişim sergilediği bilinmektedir. Erkek giyiminde ise bu durumun aksine, belirlenen klasikleşmiş standart kurallara bağlı olarak zaman içerisinde daha az baskın ve yavaş değişimlerle günümüze ulaşmıştır. Moda trendleri doğrultusunda kadın giyiminde sıklıkla yaşanan stil ve form değişikliklerinin, erkek giysilerinde daha uzun bir süreçte ve daha yavaş bir değişim göstermiştir. Moda trendlerinin ve giysi stillerinin inanılmaz bir hızla değişim gösterdiği günümüzde erkeklerin vazgeçilmez klasikleri arasında yer alan erkek takım elbiselerinin günümüzdeki kullanımı 17. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu araştırma; erkek giyiminin klasik ve temel bir parçası olan takım elbiselerin tasarım unsurları açısından incelenmesi ve moda tarihi sürecinde estetik beğeniler, moda trendleri, sosyal değişimler, kültürel etkenler teknolojik gelişmeler vb. nedenler ile oluşan stil ve silüet değişiminin nasıl olduğunun kronolojik olarak analiz edilmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Dönemler arasında moda akımına göre değişen erkek silüetinin günün çizgisine göre beden oranlarında yapılan değişikliklerle farklı silüetlere sahip olması, ilgili literatür taranarak yorumlanmıştır. Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri 1900-2000 yılları arasında erkek giysi modasına ilişkin literatür ve görsel-yazılı kaynaklar taranarak elde edilmiştir. İlk aşamada görsel veriler kronolojik olarak tasnif edilmiş tasniflenen görseller dönemin modası doğrultusunda stil, form ve model özellikleri açısından analiz edilmiştir. Belirlenen özellikler kapsamında takım elbise kullanımının erkek silüetinde meydana getirdiği değişim ayrıntıları, araştırmacılar tarafından geliştirilen çizimlerle desteklenmiş ve sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Moda, erkek giyimi, takım elbise, silüet, form, stil

Giriş

Genel olarak, toplumda bazı zaman dilimlerinde ortaya çıkan giyim tarzlarının ifadesi olarak tanımlanan moda, bu zamana kadar yaşadığı değişim, gelişim, olgu ve olaylarla belirli bir tarihe sahip olmuştur. Geçen zaman dilimi hangi dönem olursa olsun değişim ile temellenen bu olgu, tarzların değişimi ve çeşitliliği ile varlığını sürdürmüştür ve sürdürmektedir (Kawamura, 2016: 22). Özellikle insan yaşamında giyim anlayışının yayılabilmesi, moda gibi sistemli bir yönlendirmesi ile mümkün olmuştur (Koca, 2009: 63). Giyim tarzlarının kültür, ekonomi, siyasi ve coğrafi etkenler tarafından etkilenmesi sonucunda şekillenen moda tarihi, toplum ve birey arasında bir iletişim aracı olan moda ile (Ercivan ve Meydan 2007: 76) günün şartları ve toplumun yenilik arayışları doğrultusunda meydana gelmiştir.

Tarihi süreç içerisinde kadın giyim özelliklerinin erkek giyimine göre daha ön planda, daha baskın ve daha hızlı bir değişim sergilediği bilinmektedir. Erkek giyimi ise belirlenen klasikleşmiş standart kurallara bağlı olarak zaman içerisinde daha az değişimlerle günümüze ulaşmıştır. Sorger ve Udale (2013: 158) erkek giyiminin, kadın giyiminden daha kuralcı olduğunu bu nedenle sezondan sezona az ve ufak tefek değişiklikler geçirdiğini belirtmiş, Peacock (1998: 8) bu durumu destekleyecek şekilde, genelde erkek modasının kadın modasından daha yavaş geliştiğini ifade etmiştir. Moda tarihçilerinin 19. yüzyıl erkeklerinin modadan uzak kaldıklarını hatta görünüşleri açısından kadınlara göre daha muhafazakâr davrandıklarını belirten Crane (2003: 32), erkek modasının da düzenli olarak değiştiğini, fakat özellikle toplumda bir sınıf ifadesi olarak da ceket, pantolon, kravat, boyun bağı ve şapka çeşitlerinin ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Stil ve form açısından moda tarihi incelendiğinde; kadın giyimi, trendler doğrultusunda sıklıkla değişim göstermiş ve yeni silüetler kazanmıştır. Erkek giyiminde ise daha uzun bir süreçte, daha yavaş ancak dış görünümdeki silüetin değişimini önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Silüet; giysinin dış hatlarıdır ve giysiye baktığımızda gördüğümü ilk izlenimdir ve giysinin stil ve formu belirlemektedir. Bir giysinin hatları genellikle kesimini, beden üzerinde dikişlerin ve penslerin nerede yerlerini ifade eder. Silüet, orantı ve hat bir giysinin ana şeklini ifade

eder; genel olarak şekil ya da bedenin nasıl bölündüğüyle ilgilidir ve detaylar giysinin odak noktasıdır. (Sorger ve Udale 2013: 38). Bu nedenle çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen takım elbise çizimleri, siyah silüet üzerinde çalışılmış fakat detayları ortaya çıkarması açısından hatlarda beyaz renk kullanılmıştır.

Bu araştırma; kraliyet soylularının giyiminden, resmi ofis çalışanlarının giyimine kadar birçok kullanım alanına sahip olan erkek takım elbiselerinin; moda tarihi sürecinde estetik beğeniler, moda trendleri, sosyal değişimler, teknolojik gelişmeler vb. nedenler ile oluşan stil ve form değişiminin nasıl olduğunun kronolojik olarak analiz edilmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Dönemler arasında moda akımına göre değişen erkek silüetinin günün çizgisine göre beden oranlarında yapılan değişikliklerle farklı silüetlere sahip olması ilgili literatür taranmış ve elde edilen bilgiler yorumlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Erkek giyiminde 'takım elbise' modasının kronolojik olarak stil, form ve model açısından dönem farklılıklarının incelenmesi amacıyla taşıyan çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri 1900-2000 yılları arasında erkek giysi modasına ilişkin literatür ve görsel-yazılı kaynaklar taranarak elde edilmiştir. Erkek giyiminde klasik ve temel parçası olan takım elbiseler bu araştırmanın kapsamında takım (süit) olarak bütün şeklinde ele alınmıştır. İlk aşamada görsel veriler kronolojik olarak 10'ar yıllık periyotlarla tasnif edilmiştir. Görsellerin sistematik incelenmesi için bir analiz formu hazırlanmıştır. Tasniflenen görseller analiz formu yardımı ile dönemin modası doğrultusunda analiz edilmiştir. Tasnifler 10'ar yıllık dilim içerisinde ortak özellikleri belirlenen döneme ait stili ortaya çıkarmıştır. Belirlenen stil özellikleri kapsamında takım elbise kullanımının erkek silüetinde meydana getirdiği değişim ayrıntıları ve erkek giyimine ait tüm özellikler yorumlanmış, araştırmacılar tarafından geliştirilen çizimlerle desteklenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Çalışma verilerinin analizinde Hopkins'in (2016:198). çalışması esas alınmıştır. Bu çalışmaya göre erkek giyiminde oran; bir giysiyi tamamlayan elemanlar arasındaki ilişkiyi, hat ise istenen biçimi ve bütün olarak görsel vurguyu sağlayan dikiş ve penslerin konumunu etmektedir. Hopkins

çalışmasında giysiyi üç ana hata ayırmıştır:

- Siluet (dış hatlar)
- Dikiş ve penslerin yeri
- Detay (cep, kapama, bağcık vb.)

Yukarıda sıralanan unsurlar (Siluet, Dikiş ve pens yerleri ve detay) dikkate alınarak araştırmacılar tarafından geliştirilen takım elbise çizimleri, siyah siluet üzerinde detayları ortaya çıkarması açısından hatlarda beyaz renk kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Moda tarihi boyunca, kadın giyimindeki çeşitliliğin miktarı ve değişimin hızına göre nispeten daha az ve yavaş değişim gösteren erkek modasında klasikleşmiş bir giyim olan takım elbise, zaman içerisinde farklı kurallara, uygulamalara konu olmakla birlikte, farklı stil, form ve modellerde kullanılarak erkeklere dönem dönem farklı silüetler kazandırmıştır. Hopkins (2016: 56) günümüz modern takım elbisesinin kökeninin 17. yüzyılda 'cassock' adı verilen bir tür papaz cübbesinin erkek giyime girmesiyle başladığını ve yeni uzun ceketin takım yeleşğiyle birlikte, İngiltere'de Kral II. Charles tarafından benimsenmesi ve kullanılması sonucu popülerlik kazandığını vurgulamıştır. Bard (2012: 23) 18. yüzyılda erkek silüetinin sade bir görünümü olduğunu ve üç parçadan (gömlek, ceket ve külot) oluştuğunu ifade etmiştir. 19. yüzyıl başlarına gelindiğinde ise önceki yüzyılda kabul gören ceket, yeşek ve pantolon birleşiminin iyice yerleşerek erkek giyim tarzının temelini oluşturmuş ve ceket-pantolon aynı kumaştan kesildiğinde, bugünkü anlamıyla 'takım elbise' olarak adlandırılmıştır (Hopkins, 2016: 57). Benzer bir ifade ile Roetzel (2004: 91) takım elbiseyi aynı kumaştan yapılmış pantolon ve ceketlerden oluşan bir 'giysi seti' olarak tanımlamıştır.

1900'lü yıllar Yapp (2005: 253)'a göre erkeklerin şıklığının göz kamaştırdığı bir dönem olmuştur. Bu yılların başında kraliyet ve aristokrasinin trendleri belirleme açısından önemli bir rol oynadığını belirten Fischel vd.(2013: 222) özellikle Britanya Prensi Edward'ın bu dönemde 'dandy' olarak adlandırılan (Hopkins, 2016: 42) yeni tarzların 'popüler olmasını sağladığını' vurgulamıştır. Dereboy, (2004:109) 1900'lerde erkek modasında ceket-yeşek kombinasyonları, dar ve ütü izli pantolonlar, çok dik ve yüksek yakalı gömlekler, büyük cepli palto ve ceketlerle bunları tamamlayan fotr şapka ve kasketler,

papyon ve kravatların hâkim çizgiler olarak tanımlamıştır. Yüzyılın başlarında, batı tarzların değişmesine rağmen, üç parçadan oluşan takım elbiselerde çok büyük değişiklikler olmadığı ifade eden Fischel vd. (2013:224) erkeklerin takım elbiseleri ile birlikte baston, şemsiye, şapka, kravat, papyon, saat zinciri ve kravat iğnesi gibi aksesuarlar kullandığını belirtmiştir. Benzer bir ifade ile Mendes ve Hays (1999: 44) de bu dönemde erkeğin takım elbisenin kombinini ince bir bastonla veya sıkı bir şekilde sarılmış şemsiye ile tamamladığını vurgulamıştır.

Tablo 1: 1900'lu yıllarda erkek takımı stil, form ve model özellikleri Analiz Tablosu

Tablo 1'de 1900'lü yıllar erkek silüeti; üç parçalı takım üzerinden yansıtılmıştır. Erkek yakalı, tek sıra düğmeli ceket, kapama için üç düğme bulunmaktadır. Kuyruklu olan ceketin göğsünde fleto cep, kolunda ise iki düğmeli dikişli manşet vardır. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Şal yakalı, kruvaze yeşek dört düğmelidir. Hâkim yakalı gömlek üzerinde, ince bağlanmış kravat mevcuttur. Kuyruklu ceket ve paçaya doğru daralan pantolon ile 1900'lü yıllarda erkek silüeti, fit bir görüntü vermektedir.

1910 ile 1920 yılları arasında sosyal olarak protesto, saldırganlık, endişe ve acı gibi duyguların hâkim olduğu bir on yıl olduğunu belirten Yapp (2005: 8)'a göre bu yıllarda üniforma giymeyen erkeğin 'şık' olarak nitelendirilmediğini vurgular. Bu yıllarda erkek elbiselerinde devrim niteliğinde çıkışlar yaşanmadığını belirten Mendes ve Hays (1999: 42) ise giyim kademeli olarak daha az resmi hale geldiğini ve rahat kıyafetin baskın olduğu ifade etmiştir. Takım

elbise kesiminin iyi, yakası sert, kravatı sıkı bağlanmış olsa bile, özellikle giysi renginin oldukça önemli olduğunu belirten Yapp (2005: 293) sahip olunacak en iyi rengin, İngiliz teğmeninin haki rengi, Alman Hauptmann'ının toprak grisi ya da Fransız Teğmeninin toz mavisi olduğunu vurgulamıştır. Dönem boyunca erkek takımlarında pantolonlar dar kesimli ve duble paça olmadan kullanılmıştır (Mendes ve Haye 1999: 45).

Tablo 2: 1910'lu Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analiz Tablosu

Tablo 2'de 1910'lu yıllar erkek silüeti; üç parçalı takım üzerinden aktarılmıştır. Erkek takımı bir önceki on yıla göre değişmiştir. Geniş kalıplı tek sıra düğmeli ve kapaklı cepli ceket iki düğme ile tutturulmuştur. Dikişli kol manşeti üç düğmelidir. Kolsuz tek sıra düğmeli yeleğin altında, dik yakalı gömlek bulunmaktadır. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Geniş ceket ve paçaya doğru daralan pantolon ile 1910'lu yıllarda erkek silüeti 1900'lü yıllara göre daha rahat ve geniş bir silüet çizmektedir.

1920'lerde resmi erkek giyimi konusunda çok fazla yenilik olmadığını ve resmi olmayan tarza doğru yönelme olduğunu ifade eden Fischel vd. (2013: 262) sadece bir takım elbise ya da smokinin 1920'lerde birçok yerde kullanılabilir hale geldiğini vurgulamıştır. Bu dönemde özellikle Amerikalıların yeni ve rahat moda tarzında gerçekleştirdikleri denemeler bol pantolonlar, kısa kollu tenis gömlekleri, kravatsız giyilen yumuşak yakalı gömlekler ile İngiliz tarzının önüne geçmiştir (Tungate, 2006: 201). Hopkins (2016: 35) bu ifadeyi destekler şekilde, Avrupa ve Amerika Hollywood filmlerinin popülerliğinin artmasının, erkek giyim

gelişimi ve daha rahat bir giyim tarzını geniş kitleler tarafından kabul görmesi bakımından önem taşıdığını ve sınıfsal bir anlam taşıyan 'frak'ın resmi ortamlarda giyilen şık bir giysi olarak kalırken, Amerikan gündelik takım elbisesinin popülaritesinin arttığını belirtmiştir.

Bu yıllarda birçok erkeğin, kendi ölçülerine göre 'ısmarlama' takımları tercih ettiğini belirten Fischel vd. (2013:264) bazı erkeklerin vücut hatlarını kamufle eden daha Amerikan tarzı takımları ya da Fransız 'tailleur'ler tarafından büyük dikilen takım elbiseleri tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu yılların başında erkek giysilerinde önceki yıllara oranla daha renkli kumaşlar, tüvitler, boyalı iplikler ve farklı dokuma özellikleri olan kumaşlar kullanıldığını vurgulayan Dereboy (2004:119) tek sıra düğmeli, siyah renkte ceketler, gri yelekler ve açık renk kravatlarla çizgili pantolon kombinasyonu dönemin şık erkek giyim tarzını oluşturduğunu belirtmiştir. Bu özelliklerinin yanı sıra vurgulanmış omuzlar ve konik-sivri pantolonlar dönemde erkek giysilerinin stilini oluşturmuştur (Mendes ve Haye, 1999: 70).

Tablo 3: 1920'li Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analiz Tablosu

Tablo 3'de 1920'li yıllar erkek silüeti; üç parçalı takım üzerinden betimlenmiştir. Geniş erkek yakalı kruvaze kuplu ceket üç sıra düğmelidir. Ceketin kol ucu manşetsiz üç sıra düğmelidir. Fletto göğüs cebi olan ceketin beden üzerinde ise kapaklı cep bulunmaktadır. Ceket içerisinde yakasız tek sıra düğmeli yelek, yelek içerisinde takma yakalı gömlek ve kravat mevcuttur. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. 1910'lu yıllara göre daha geniş olan pantolon ayak bileğine doğru daralır ve duble paça kullanılmaktadır. 1920'lerde son yirmi

yıla göre daha da genişleyen bir erkek silueti bulunmaktadır.

1930'lu yıllarda erkek bedeni konusundaki algıların değiştiğini vurgulayan Fischel vd. (2013:288) ideal erkek bedeninin geniş omuzlu, göğüs kısmı kaslı ve dar kalçalı olarak tanımlandığını ve erkeklerin bu tür bir vücuda yeni takım elbise tarzları sayesinde kazanabildiklerini ifade etmiş ve sonrasını şu şekilde açıklamıştır;

Londralı terzi Frederick Scholte Kraliyet süvarilerinin üniformalarının üç özelliğinden (dar bel, geniş omuzlar ve geniş kol oyuntuları) esinlenerek 'London cut' olarak adlandırılan takım elbise tarzının oluşmasını sağladı. İlk olarak Galler Prensi sayesinde ABD'de popüler hale gelen bu tarz, kısa sürede Hollywood ünlüleri tarafından da benimsendi ve bu ünlüler moda ikonu olarak İngiliz aristokrasisini kabul edildi. Arzu edilen atletik silüete ulaşmak için de kruvaze paltolar, sivri yakalar ve çizgili takım elbiselerden yararlanılmaya başlandı.

Fischel vd.'ni destekleyecek şekilde Hopkins (2016: 22) de Kral VIII. Edward olarak da anılan Edward'ın, erkek giyimde bir moda öncüsü olduğunu, onun Galler Prensi olarak kişisel tarzı ve zevki ile bir stil ikonuna dönüştüğünü vurgulamıştır. Hopkins ayrıca Galler prensinin Golf oynarken giydiği 'plus fou' pantolonları ve kendi adını taşıyan Glen (Price de Galles) ekoselerinin ve bu ekoselerin kullanıldığı takım elbiselerin, kabul gören bir erkek kıyafeti olduğunu belirtmiştir.

1930 yılına doğru yüksek belli takımlar, yerini daha düz silüetlere bırakmıştır (Fischel vd. 2013:264). Dökümlü takım elbisenin erkek giyime rahat bir kesim getirdiğini vurgulayan Fogg (2014: 275) bu durumun erkek giyimi tasarımı üzerindeki son askeri etkiyi de kaldırdığını ifade etmiştir. Kravat için 'Windsor' düğümünün kullanılması dışında, ceketlerin modası çok değişmediğini belirten Yapp (2005: 224)'a göre gelir durumu iyi olanlar için bu dönemde silindirik şapka, beyaz kravat ve frak giderek önem kazanmıştır. Resmi ortamlarda erkekler genellikle koyu renklerde gömlek, kravat ile atletik stilde takım elbise giymişlerdir (Mendes ve Haye, 1999: 92). Hollywood'un ünlü aktörlerinin giydiği 'V' biçimli, dökümlü, geniş omuzlu ve dar kalçalı Amerikan takım elbisesi, atletik ve maskülen idealin tipik bir örneğini oluşturduğunu belirten (Fogg, 2014: 271) göğüs kısmında bol kesimli ve hafifçe genişlemeden önce belde darlaşan bu silüetin, sonraki 20 yılın stilini belirlediğini ifade etmiştir.

Tablo 4: 1930'lu Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analiz Tablosu

Tablo 4'de 1930'lu yıllar erkek silueti; üç parçalı takım üzerinden tanımlanmıştır. Erkek yakası önceki yirmi yıla göre daha da genişleyen kruvaze ceket üç sıra düğmelidir. Geniş ve vatkalı omuzları bulunmaktadır. Fleto göğüs cebi, bedende kapaklı cebi bulunan ceketin kolları manşetsiz üç sıra düğmelidir. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Ceket içerisinde yakasız tek sıra düğmeli yelek, yelek altında takma yakalı gömlek, gömlek üzerinde kravat bulunmaktadır. Oldukça geniş olan pantolonun ayak bileklerine doğru daralır ve double paça kullanılmaktadır. 1930'lu yılların erkek silueti önceki yıllara göre oldukça geniş ve hacimli görünmektedir.

II. Dünya Savaşı'nın etkileri 1940'ların modasına damgasını vurmuş savaş döneminde giyim ve kumaş karneye bağlanmış, sivil kıyafetler miktar ve kullanılan malzeme açısından oldukça kısıtlanmıştır (Dereboy, 2004: 134 ;Yapp, 2005: 7). Britanya tasarruf düzenlemeleri ve Amerikan Genel Tasarruf Tedbirleri uygulamalarının kadın modasından çok erkek modasını etkilediğini vurgulayan Fischel vd. (2013: 302), yama ceplerden, pantolon paçalarından, kıyafetlerin arka kısım süslemelerinden ve yeleklerde bulunan tokalı kemerlerden vazgeçildiğini fakat bu durumun geniş pantolonlu ve uzun paltolu erkek silüetinin değişmesinde etkili olmadığını ifade etmiştir. Erkek giyiminde Amerikan etkisinin 1940'lı ve 1950'li yıllarda da egemenliğini sürdürdüğünü belirten Tungate (2006: 201-202) Paris'in zazaou'ları aşırı uzun ceketlerinde Edward tarzı giysilerin havasının olduğunu ifade etmiştir. Hopkins (2016: 40)'e göre moda merkezli en eski karşı kültür

örneklerinden biri 1930'ların sonuyla 1940'larda giyilen zoot takım elbiseler olmuştur. Üniformalara ve savaş zamanlarına karşı bir alternatif olan 'Zoot Süit' abartılı stile sahip olmuş: son derece uzun, belli ceketler ekstra geniş vatkalı omuzlara sahip ceketler, yüksek belli pantolonlar ile kombinlenerek kullanılmıştır (Mendes ve Haye, 1999: 123).

Tablo 5: 1940'lı Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 5'de 1940'lı yıllar erkek silüeti; iki parçalı takım üzerinden tanımlanmıştır. Geniş ve şekilli bir erkek yakaya sahip olan kuplu ceketin, aplike göğüs ve beden cebi mevcuttur iki sıra düğmelidir. Vatkalı geniş omuzlara sahip ceketin kolu manşetsiz ve üç sıra düğmelidir. Ceket içerisinde takma yakalı gömlek ve gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Önceki on yıldan daha geniş ve boru şeklinde olan pantolon paçaları double paça özelliğindedir. 1940'lı yıllarda erkek silüeti geniş ve düz bir görüntü çizmektedir.

40'lı yılların sonlarında, uzun yıllar askeri üniforma giyen erkekler daha rahat sivil kıyafetleri tercih etmeye başlamış, kruvaze ceketli, ütü çizgili ve double paçalı geniş pantolonlu takımlar giymişlerdir (Fischel vd., 2013: 338). 50'li yıllarda Londra'nın prestijli terzileri Neo-Edward olarak adlandırdıkları bir görünüm ortaya çıkarmıştır (Mendes ve Haye, 1999: 153), bu tarz ile ceket omuzlarında votka kullanımından vazgeçilmiş ve böylece omuz hattı daha doğal bir görüntü almıştır. Dereboy (2004: 146) 1950'lerin erkek giyim tarzının pantolon-cekete takımları, beyaz gömlek, ince ve sade kravatlarla kombinasyonu olduğunu ifade etmiştir. Fischel vd. (2013: 338) ise bu takım elbiselerde önceki yıllara

göre daha kısa ceketlerin popüler olduğunu, ayrıca özellikle ince çizgili olduğunu ve grinin her tonundan üretildiğini vurgulamıştır. Gottdiener (2005: 317) de birbirinin aynı olan Brooks Brothers ya da J. Press flanel kumaştan gri takım elbise, kemik rengi tüvit ceketin ve düğmeli yakalı gömleğin özellikle masa başı çalışan erkek modasının parçaları olduğunu belirtmiştir. Erkekler için takım elbise bu dönemde resmi giysi olmanın yanında gündelik giysi olarak da giyilmeye başlamıştır. Sorger ve Udale (2013:162)'e göre gençlik kültürünün evrimiyle gündelik giyim hız kazanmış, genç erkekler ise babaları gibi giyinmek, görünmek yerine, kendi tarzların doğrultusunda giyinmeyi tercih etmiştir. Fischel vd. (2013: 340) gençlerin Edward tarzı takımları kendi zevklerine uygun hale getirip giyindiklerini ve Edward tarzı ceketleri yeleklerle, kurdele şeklinde bağladıkları boyun bağlarıyla ve paçalara doğru daralan bol pantolonlarla stillerini oluşturduklarını belirtmiştir.

Tablo 6: 1950'li Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 6'da 1950'li yıllar erkek silüeti; iki parçalı takım üzerinden betimlenmiştir. İki parçalı tek sıra düğmeli ceket üç sıra düğmelidir. Önceki yirmi yıla göre daha dar erkek yakalı ceket, fleto göğüs ve beden ceplerine sahiptir. Ceketin kolu önceki on yıla göre daha uzundur. Ceket içerisine Takma yakalı gömlek, gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Önceki on yıldan daha geniş ve boru şeklinde olan pantolon paçaları double paça özelliğindedir. 1950'li yılların erkek silüeti önceki on yıla göre daha dar bir görünümüdür.

60'lı yıllar modasında daha önce erkek modasında olmadığı kadar canlılık ve parlaklık moda olmuştur. Bu dönemde rengin ve özgürlüğün keşfedildiğini belirten Yapp (2005: 228) erkeklerin rengârenk giyindiğini, batı dünyasının caddelerinde, İtalyan takımları, çiçekli gömlekler, hippie kürkleri ve bol giysilerin görüldüğünü ifade etmiştir. Gottdiener (2005: 323) bu renkli moda geçişi; "1960'lı yılların ortalarında karşıt kültürün gitgide ilerlemesi bir önceki dönemin sıkıcı giysilerinin ötesine geçen bir döneme geçiştir" şeklinde tanımlamıştır. 1960'lara gelindiğinde elbise dolaplarında devrim yapanlar yalnızca kadınlar olmadığını vurgulayan Fischel vd. (2013: 368), popüler kültür ve müziğin ve modayı etkisi altına aldıkça erkekler de farklı kıyafet seçeneklerini keşfetmeye başladığını ve böylece takım elbiselerde değişiklikler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 60'lı yıllarda erkek takımlarında ve pantolonlarında dar bir görünüm stil öne çıkmış, ceketlerde düğmelerin yanı sıra fermuarlar da kullanılmaya başlanmıştır (Dereboy, 2004:157).

Müziğin moda etkisi bu dönemde de gözlemlendi. Özellikle ünlü müzik gruplarının giydiği giysiler bu dönemde popüler oldu. Bu dönemde İngiliz grup The Beatles 'ın grup üyelerinin giydiği birbiri ile uyumlu takım elbiseden oluşan tarzları erkek giyiminin gelişmesini sağladı (Fischel vd., 2013:366). Altkültürlerin moda etkisi 60'lı yıllarda da görüldü. Düzgün kesimli İtalyan elbiselerini tercih eden, temiz ve kaliteli görünüm yansıtan, modernite sözcüğünden türetilen 'modlar ve 'Rockçılar' zıt giyimlere sahip iki ayrı karşıt kültürdü (Hopkins, 2016: 43). 1960'lar ilerledikçe modada bir kemer sıkma süreci başladığını ve üzerinde oynamalar yapıp aslı bozulan tarihi askeri uniformaların erkekler için bir nostaljik akımın parçası olduğunu ifade eden Fogg (2014:365)'a göre bu tarzın tercih edilmesi ile birlikte 'modlar'ın giyimindeki ince terziliğin yerini, hippilerin fantastik kostümleri almıştır.

Tablo 7: 1960'lı Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 7'de 1960'lı yıllar erkek silüeti; iki parçalı takım üzerinden aktarılmıştır. Erkek yakası önceki yirmi yıla göre oldukça dar olan krovaze ceket iki sıra düğmelidir. Vatkalı omuzlara sahip olan ceket fleto göğüs cebi ve kapaklı beden cebine sahiptir. Ceket kolu önceki yon yıla göre daha kısadır ve üç sıra düğmelidir. Ceket içerisinde takma yakalı gömlek ve gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Diz hizasında daralan İspanyol paçalı pantolon ile 1950'li yılların erkek silüeti önceki yıllar göre daha farklı bir görünüme sahiptir.

60'larda başlayan özgürlük havasının 70'lerde iyice yer edindiğini vurgulayan Yapp (2005: 246)'ın belirttiğine göre, bu dönemde kimse hiçbir şeyi fazla kısa, fazla renkli, fazla desenli görmemiştir. Bu dönemde bazı tasarımlar üniseks giysiler yaratma çabasıyla hareket etmiştir (Hopkins, 2016: 34). Bu dönemde hem kadınlar hem erkekler aynı tarzda kıyafetler giymişlerdir. (Fischel vd., 2013: 374). Tüm kuralların yıkıldığını ifade eden Bu dönemde yeni stil alışılmışın dışında oran ve çizgilere sahip olmuş ve klapalar, yakalar, kol ağzları, kollar, etekler, kravatlar abartılı oranlarda büyük tasarlanmış, modadaki bu değişim ile birlikte erkek ceketlerinin bel bölgesindeki belirginliğini kaybetmiştir (Mendes ve Haye, 1999: 212; Yapp 2005:7). Erkekler bu yıllarda gösterişli ve büyük yakalı gömlekler kullanmanın yanı sıra topuğu 15-18 cm bulabilen, platform topuklu ayakkabıları, ispanyol paça

pantolonlar veya 'loon' pantolon olarak adlandırılan dizden aşağısı aşırı bol bir pantolon tercih etmişlerdir (Yapp, 2005: 7; Fischel vd., 2013: 372).

Tablo 8: 1970'li Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 8'de 1970'li yıllar erkek silüeti; iki parçalı takım üzerinden betimlenmiştir. Önceki on yıla göre genişleyen erkek yakalı ceket tek düğme kapamalıdır. Ceket boyu uzun ve ön beden etek ucunda kavisli bir görüntü oluşturulmuştur. Göğüs cebi kullanılmayan bu ceket yalnızca kapaklı bir beden cebi mevcuttur. Ceket altında geniş bir takma yakalı gömlek ve üzerinde uzun ve geniş bir kravat vardır. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Omuzları vatkalı olan ceket kolu manşetsiz ve üç sıra düğmelidir. Bacak kısmı dar, diz hizasından aşağıya doğru genişleyen, geniş ispanyol paça pantolon ile tamamlanan takım ile 1950'li yıllar erkek silüetinin hareketli bir görüntüye sahip olduğu söylenebilir.

Erkek imajının 80'li yıllarda bazı ilginç değişikliklerden geçtiğini belirten Carnegie, (1990: 18)' a göre 70'li yıllardaki fantastik görüntüsünün yerine daha resmi tarzlı takımların gençler için bile moda olmaya başladığı belirtmiştir. Peacock (1998: 7)'un erkek giysilerinde 70'lerin süslü görüntüsünün sofistike ve resmi zarafeti ortaya çıkardığı şeklindeki ifadesi Carnegie (1990)'ı destekler niteliktedir. Ayrıca Peacock (1998) erkeklerin bu dönemde işte giyilebilecek rahat giysiler olarak, belden pileli, düz kesimli pantolonlar ve kruvaze ceketleri tercih ettiklerini vurgular.

Bu dönemde rahat ceketler, çift sıra düğmeli, pilili ve rahat pantolonlar ile geleneksel ters üçgen biçimli erkek beden silüeti popüler olmuştur (Fogg

2014:437). Ayrıca bu dönemde kruvaze ceketleri, vatkalı ve geniş kravatları ile Wall Stret borsacıları modanın yeni simgeleri haline geldi (Tungate, 2006: 203). Giorgia Armani, astar kullanmadan ürettiği takımlarda, ceket düğmelerini kalçalara vurgu yapacak biçimde aşağı indirmiş, Tüvit ve flanel yerine krepe yün gibi yumuşak kumaşlar kullanarak takım elbisenin ağırlığını azaltmıştır (Fogg, 2014: 439).

80'li yıllarda formda olma kavramının yaygınlaşması ile birlikte spor kıyafetler modanın belirleyicilerinden olmuştur (Fischel vd., 2013: 388). 1980'lerin sonunda, biraz da hip-hopçuların sayesinde öne çıkan spor giyim, günün modası ile neredeyse birleştiğini belirten Tungate (2006:203), bu akımın işyeri giyim kurallarında bir rahatlamaya yol açtığını, dahası takım elbisenin, bir daha geri gelmeyecekmişçesine yok olacağını düşünüldüğünü vurgulamıştır.

Tablo 9: 1980'li Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 9'da 1980'li yıllar erkek silüeti; iki parçalı takım üzerinden yansıtılmıştır. Geniş erkek yakalı, kuplu kruvaze ceket iki sıra düğmelidir. Göğüs cebi bulunmayan cekte fleto beden cebi mevcuttur. Ceket altında yaka ucunda düğme detayı bulunan takma yakalı gömlek ve üzerinde uzun bir kravat vardır. Gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Omuzları vatkalı olan ceket kolu manşetsiz ve üç sıra düğmelidir. Pantolon önceki otuz yılın aksine boydan düz boru paçaya sahiptir. 1980'li yıllar erke silüeti, önceki on yıldaki hareketliliğinden çıkmış, daha düz bir forma girmiştir.

1990'lı yıllarda özgünlük ve alt kültürel öğelerinin stil haline gelmiş ve etnik giyim geleneklerinin modayı önemli ölçüde etkilemiştir (Mendes ve Haye, 1999: 252). Yapp (2005:256)' a göre 1980'lerin modasında giysiler renk, malzeme ve biçim açısından acayip ve dikkat çekecek kadar garip hale gelmiştir. Ayrıca Sorger ve Udale, (2013: 43) 'e göre hem kadın hem de erkek modasında popüler olan abartılı vatkalar bu dönemde 'etkili giyimin' bir parçası olmuştur. 90'lı yılların erkek modası klasik temaların sessiz yorumları olarak tanımlayan (Feldman, 1992: 23) takım elbise modasının 80'lere benzer bağlara sahip olduğunu belirtmiş, geleneksel stillerin yanı sıra bazı erkeklerin ceketleri altına, parlak renkli yelekler, tişörtler veya sıra dışı giysileri kullanabildiklerini de vurgulamıştır.

Tablo 10: 1990'lı Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 10'da 1990'lı yıllar erkek silueti; iki parçalı takım üzerinden tanımlanmıştır. Erkek yakalı kravaze ceket üç sıra düğmelidir ve geniş bir forma sahiptir. Aplike göğüs ve beden cebine sahip ceket vatkalı geniş omuzludur. Manşetsiz olan ceket kolu üç sıra düğmelidir. Ceket altında polo yaka kazak vardır ve kazağın kolu ceketin altından görünmektedir. Takım beli pileli, geniş duple paça pantolon ile tamamlanır. 1990'lı yıllar erkek silueti oldukça geniş bir forma sahiptir.

2000'li yıllarda gelişen teknoloji ve seri üretim ile eski dönemlerde hem kumaşı hem de işçiliği oldukça pahalı olan takım elbisenin, maliyeti düşmüştür. Farklı kesimler, farklı statü ve gelir duruma sahip kullanıcılar farklı etiketlere sahip takım elbiseleri elde

etmiş ve kullanmıştır. Özellikle 2000'li yılların getirdiği teknolojik gelişmeler giyim endüstrisini de etkilemiştir. Erkek takımları geçmişe oranla çok daha hafif olan kumaşlara üretilmeye başlanmış (Roetzel, 2004: 90) ve kullanıcıya sunulmuştur. Bu dönemde sporun günlük hayat sıklığının artması, kişisel bakım ve vücut şekillendirme popülaritesi yükselmiş, erkekler vücutlarının üçgen formunu, takım elbise içerisinde belirgin şekilde göstermeye başlamıştır. Bu yıllarda gittikçe daralan formda giysiler beden hatlarını daha fit göstermek amacıyla da kullanılmaktadır.

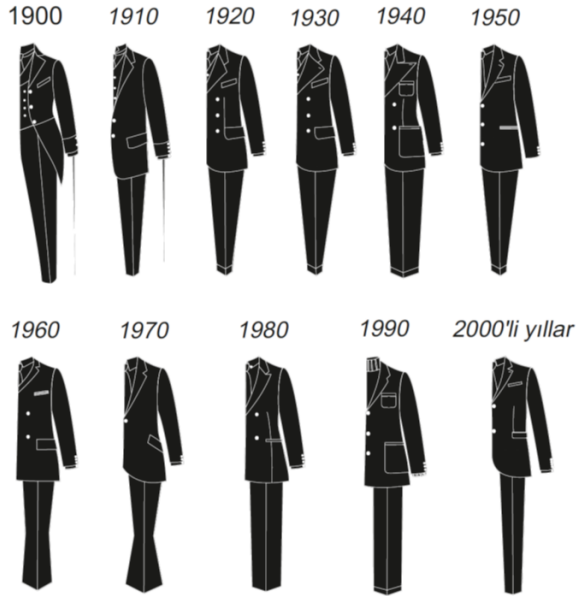
Tablo 11: 2000'li Yıllarda Erkek Takımı Stil, Form ve Model Özellikleri Analizi Tablosu

Tablo 11'de 2000'li yıllar erkek silueti; iki parçalı takım üzerinden tanımlanmıştır. Dar erkek yakalı tek sıra düğmeli ceket iki düğmelidir. Fletto göğüs cebi ve kapaklı cebi olan ceket, kaplı ve dar bir forma sahiptir. Vatkası ince omuz, daha dar formda kol ve kol ağzı üç sıra düğmelidir. Ceket altında takma yakalı gömlek, üzerinde ince bir ve kısa kravat mevcuttur. Kol boyu önceki yıllara göre kısalmasına rağmen gömleğin kol ağzı bilekte, ceketin altından görünmektedir. Düz, dar ve kısa paçalı pantolon ile tamamlanan takım ile 2000'li yılları erkek silueti önceki yıllara göre oldukça dar ve fit bir forma sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç

Moda tarihinde erkek giyimi bu çalışmada, takım elbise özelinde yürütülmüştür. 1900'lü yılların başından 2000'li yıllara kadar kronolojik olarak, o günün modası üzerinden erkek giyimde takım elbise,

form, model ve giyinme şekli açısından detaylı şekilde incelenmiştir. İncelenen modellerden günün modasını yansıtabilecek şekilde takım elbise modasının özelliklerini temsil edebilecek düzeyde model çizimleri gerçekleştirilmiştir. Model çizimleri siyah silüet üzerinde detay hatları beyaz renk kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacını doğrultusunda, 1900'li yılların başından 2000'li yıllara kadar kronolojik olarak, farklılaşan stil özelliklerinin ve değişen erkek silüetinin gösterildiği bir görseller Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Erkek Silüetinin Kronolojik Değişim Tablosu

Tablo 12'ye göre; 1900 ve 1910'lu yılların verdiği fit görüntü, 1920'li ve 30'lu yıllarda yerini daha da genişleyen bir erkek silüetine bırakmış; 1940'li yıllarda en geniş ve en düz formuna ulaşan erkek silüeti 1950'li yıllarda dar bir form almaya başlamıştır. 1960 ve 70'li yıllarda dikkat çeken silüetin alt kısmıdır ki bu dönemlerde pantolonlar 'X' görünümünü almıştır. 1980 ve 1990'lı yıllara gelindiğinde silüetler 1940 ve 1950'lerde olduğu gibi geniş bir forma yaklaşmıştır. 2000'li yıllarda ise erkek bedenine olan vurgu artmış, erkek silüeti hiç olmadığı kadar fit ve dar bir görünüme girmiştir. 2000'li yıllarda silüetinin erkek bedenine daha fazla dikkat çekmektedir. Silüetlerin zaman ile değişimi yalnızca günün modasının gerektirdiği bir durum değildir. Zamanın günün şartlarına sağladığı sosyal ve kültürel değişimler, ekonomik ve siyasal yapılar da moda aracılığıyla silüetlere etki etmektedir.

Kaynaklar

Bard, Christine. Pantolonun Politik Tarihi. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012.

Carnegy, Vicky. Fashions Of A Decade The 1980s. London: B. T. BatsfordLtd, 1990.

Crane, Diana. Moda ve Gündemleri- Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik. çev. Ö.Çelik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2003.

Dereboy, E.Jülide. Kostüm& Moda Tarihi. Ankara: Özel Güzel Sanatlar Stilizlik, 2004.

Ercivan, Gülcan. ve Meydan, Cemal. "Modanın Dili". YEDİ Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi 1 (2007):76-81.

Feldman, Elane. Fashions Of A Decade The 1990s. London: B. T. BatsfordLtd, 1992.

Fogg, Marnie. Modanın Öyküsü. İstanbul: Hayalperest, 2014.

Gottdiener, Mark. Postmodern Göstergeler- Maddi Kültür ve Postmodern Yaşam Biçimleri. Ankara: İmge Dağıtım, 2005

Hopkins, John. Moda Tasarımında Erkek Giyimi. İstanbul: Literatür Yayınları, 2016

Kawamura, Yuniya. Moda-loji- Moda Çalışmalarına Giriş. çev. Şakir, Özüdoğru. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Koca, Emine. "18. ve 19. Yüzyıl Osmanlı Erkek Modası". Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi 7 (2009): 63-81.

Mendes, Valerie. ve Haye, Amy. 20th Century Fashion.London: Thamesand Hudson Ltd, 1999.

- Fischel, Anna ve diğer. *Moda, Geçmişten Günümüze*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.2013.
- Peacock, John. *Fashion Sourcebooks The 1980s*. London: Thamesand Hudson Ltd, 1998.
- Roetzel, Bernhard. *Gentleman A Timeless Fashion*. UK: Cambridge, 2004.
- Sorger, Richard. ve Udale, Jenny. *Moda Tasarımının Temelleri*. İstanbul: Literatür Yayınları, 2013.
- Tungate, Mark. *Modada Marka Olmak-Armani'den Zara'ya Moda Devlerinin Marka Oluşturma Tarzları*. İstanbul: Rota Yayın, 2006.
- Yapp, Nick. *1900'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi*. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1910'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1920'ler- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1930'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1940'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1950'ler- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1960'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1970'ler- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.
- ___1990'lar- Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. İstanbul: Literatür Yayıncılık: 2005.

CHRONOLOGICAL ANALYSIS OF MEN'S SUITS IN TERMS OF STYLE AND FORM

Fatma KOÇ
Cansu ÖZGÖREN SOLAK

Abstract

History of fashion has been shaped by the geography people have lived in, their culture, and the influence on the clothing styles of people by the social, political and economic events they have experienced. It is known that the characteristics of women's clothing have experienced a more prominent, more dominant and faster change in comparison to men's clothing. In men's clothing, on the contrary, these characteristics have reached our time with less dominant and slower changes through time. The changes in style and form that have frequently changed in women's clothing towards fashion trends took place in a longer process and more slowly in men's clothing. Usage of men's suits that are used as indispensable classics of men's clothing in our period, where fashion trends and clothing styles show an incredible speed of change, may be dated back to the 17th century.

This study was planned and carried out with the purpose of investigating men's suits which are the classical and main parts of men's clothing in terms of their design elements and how the changes in style and form due to aesthetical preferences, fashion trends, social changes, cultural activities and technological developments in the process of history of fashion took place. The different silhouettes of men between the periods, which have changed based on fashion movements by changes made on size ratios depending on the trends of those days, were interpreted based on a review of the literature.

The study used the screening method. The data of the study were collected by scanning the literature related to and visual-written sources on men's clothing fashion that changed in the period of 1900-2000. At the first stage, the visual data were chronologically categorized, and the categorized visuals analyzed based on their style, form and silhouette characteristics in line with the fashion of the period. The details of changes in the silhouette of men in the scope of the determined characteristics were supported and presented by the drawings made by the researchers.

Keywords: Fashion, men's clothing, suits, silhouette, form, style